

ZBORNİK

-- SVEČENIKOV SV. PAVLA --

== IN ZAJEDNIC S. J. ==

== Letnik V. ==

Št. 8.-9.

Izhaja

1. dne vsakega meseca

Uredništvo in upravništvo
Gorica
Riva Piazzutta 18

V GORICI, 1. oktobra 1925

Izdaja Zbór svečenikov sv. Pavla. Urejuje Stanko Stanič, kurat
Tisk Zadrúžne tiskarne

ZBORNİK

SVEČENIKOV Sv. P. in ZAJEDNIC S. J.

Uredništvo :
Gorica, Riva Piazzutta št. 18
Izhaja :
1. dan vsakega meseca.

Prof. dr. Jos. Mantuani.

Altar katoliške cerkve.

Najplemenitejši del našega svetišča je altar. Od davna je bil točka, kjer je *molil* človeški rod svojega Boga, ali ako je bil paganski, svoje namišljene, oziroma z naravnimi silami zamenjane bogove in jim *prinašal darove*. To dejstvo nam tolmačijo izrazi za pojem »altar« v klasičnih jezikih. Latinski izraz je »ara« ali »altare«. Nekateri jezikoslovci ga izvajajo iz grškega *airo* = dvignem, torej pridvignjena naprava, visoko ognjišče itd. A zoper tako izvajanje imam stvarne pomisleke. Latinec imenuje vsako napravo, ki naj služi daritvi in ž njo spojeni molitvi »ara«, pa naj bo globoka, t. i. v zemljo skopana globel, ali pridvignjen podstavek. Poglobljene altare so rabili, kadar so žrtvovali podzemskim bogovom (dii inferi) kri ali vino; pridvignjena kuršča pa tedaj, kadar so sežigali nadzemskim bitjem (dii superi) svoje žrtve. To poslednjo vrsto žrtvenikov so imenovali tudi »alta ara«, kateri izraz se je sčasoma obrusil in strnil v »altare«. Ako bi torej bilo izvajati izraz od »airo«, bi moglo to veljati samo za pozidan žrtvenik, ki se pa itak že imenuje »alta ara« in bi bila ta označba sestavljena iz dveh tavtolegizirajočih pojmov ter bi jo točno morali prevajati »visoki pridvignjeni žrtvenik« — a to bi bilo zoper duha staroklasične točnosti. Zato izvajam besedo »ara« iz grškega »arāomai«, = želeti, *moliti*; iz tega glagola je izveden samostalni »arā« (ionsko aré) = prošnja, *molitev*. Beseda znači torej najprej molitev, potem v prenešenem pomenu tudi čin in *kraj* molitve. Ako bi bil hotel Rimljan res označiti samo pridvignjeno mesto za daritve, bi se bil nedvomno zatekel k grški besedi *homós* (baño) in tedaj bi bil moral rabiti izraz »homus« po analogiji drugih označb, ki jih je sprejel iz grškega jezika.

V najstarejši dobi krščanske cerkve, torej v prvih apostolskih letih, stopa *pojem* altarja, kot žrtvenika, še v ozadje. Tedaj so mislili in prvi vrsti na *mizo*, pri kateri je Kristus izvršil ob skrivnostnem lomljenju kruha vpostavitve zakramenta presv. Rešnjega Telesa. Šele potem, ko se je uveljavil pojem daritve, je dobila ta miza pomen altarja.

Vsekako je razlikovati že proti koncu prvega stoletja dve vrsti altarjev. Najprej so *altarne mize*, ki so jih rabili prvi kristjani pri svojih bogoslužnih shodih v zasebnih hišah; te mize so bile pravilo. Drugi so nad grobovi mučnikov prirejali altarji, ki so služili pri mrtvaških obredih za daritev sv. mase; taki altarji so bili zvezani z *arkosolijem* in torej nepremakljivi. A že v 2. in 3. stoletju so dobili altarji obliko mize, tudi ako so stali ob mučeniškem grobu; tak altar so našli, narejen iz kamna, v pa-

pežki grobnici iz dobe sv. Damaza (366.—384.) in Siksta III. (432.—440.). Vendar so bili v 4. stoletju altarji navadno še leseni kakor izpričujejo sv. Atanazij, optat iz Mileve in sv. Avgustin. a šele koncem 4. stoletja omenjata sv. Križostom in Gregor iz Nise kamnitne altare. Vsekako sta večkrat citirana dekreta papeža sv. Evarista I. 100.—109.) in sv. Silvestra I. (314.—335.) nepristna (apokrifna), ker oba zahtevata izključno kamnitne altare. Kerkeni zbor v Epauu (517.) je pač stavil že to zahtevo, ki se pa še dolgo ni izvajala strogo in dosledno. Vobče smemo pa domnevati, da nastopa *splošna* raba kamnitih altarjev v krščanski cerkvi okoli srede 6. stoletja.

Pri altarju ločimo dva dela: a) podstavek, b) ploščo (mensa). Podstavek more biti zidan; v tem podzidku je bila vedno vdolbina za svetinje. Namesto masivnega podstavka sta tudi dve pokončno postavljeni plošči, na katerih leži tretja vodoravno (n. pr. altar v s. Vitale v Ravenni, ki je torej ohranil obliko kamnitne mize). Še večkrat pa ima 4 noge, tuptam tudi 5 opor, bolj redki so altarji na eni sami stebričasti nogi (n. pr. v Auriole v južni Franciji, iz 5. stol.) ali pa na 2 slopih (St. Quérin). V omenjenih obeh oblikah: v formi *sarkofaga* (mučeniškega groba) in mize je ves razvoj zaključen, v kolikor gre za altar sam. Obe obliki se rabita vsopredno, a miza prevladuje.

V bazilikah pokonštantinove dobe dvigne pomen altarja tudi na zunaj *ciborium* ali *baldahin*, ki se rabi nekako od 1. 340. dalje. V nastopni dobi pride *ciborium* v ozadje in namesto njega se pojavi *nastavek* (rétable, retabulum, superfrontale), najprej v gibljivi obliki, potem tesno spojen in nerazdružljiv od menze. Prve pojave imamo iz 11. stoletja in rabi se še dokaj pozno v dobi renesance. Semkaj sodijo po svojem bistvu tudi altarji s podobami svetnikov na preprostih nastavkih, ki so bili običajni na altarjih brez tabernakelna. Na to sledé altarji z *visokim arhitektonsko zasnovanim ozadjem*, ki nosi svetniške podobe bodisi kot slike, bodisi kot kipe, s tem je navadno v zvezi tudi tabernakel, vsaj pri velikih altarjih župnih cerkva in pri evharističnih altarjih v stolnicah. V najnovejši dobi se arhitektonska ozadja zopet odklanjajo, kjer se gradi v modernejši smeri. To bi bil kratek obris zgodovinskega razvoja pri katoliškem altarju.*)

*) Mala izbira izmed najvažnejše literature o altarju kot umetniški bodi zabeležena na tem mestu. 1. Schmid, Der christliche Altar und sein Schmuck. Regensburg 1871. — 2. Giefers, Praktische Erfahrungen u. Ratschläge. 5 Paderborn. 1873. — 3. Barbier de Montault, Traité pratique de la construction de l'aménagement des églises. Paris, 1878. — 4. Rohault de Fleury, La messe. Paris, 1883, do

Da bodi altar naše dobe nepremičen, ni treba, da poudarjam posebej, izvzeti pa so potni altariji; o tem razpravljata pastoralna in liturgika. Navadno se razlikujejo 3 deli: a) *podstavek* (opora, noga, lat. stipes, basis), b) *plošča* (altare, mensa, tabula) in c) *globina za svetinje* (sepulcrum, confessio). — Podstavek more biti iz rezanega kamna ali pozidan; plošča bodi ako je le mogoče, iz enega samega dela (ex integro lapide), osobito, ako naj se altar posveti kot stalen žrtvenik. Ako ni mogoče dobiti enotne plošče, tedaj se sestavi menza iz 3 delov; srednji mora biti iz enega kosa in samo ta se konsekriira.

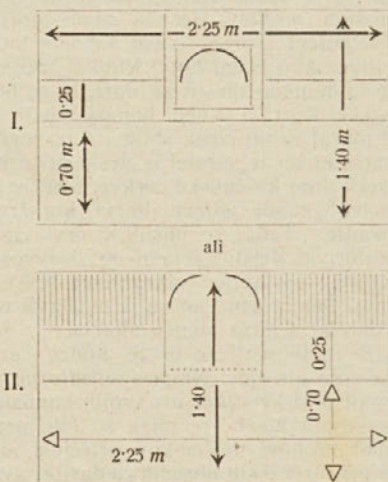
Veliki altar stoji v presbiteriju; izjeme so sila redke, a se dobé. Namesčen bodi, kolikor je mogoče v glavni osi cerkve, tako, da se vidi vsaj v srednji ladiji povsod in da učinkuje na vsakega vstopivšega takoj kot najplemenitejši del svetišča. Zato se imenuje lat. altare maius, altare summum, altare principale, nemško Hochaltar, Frohnaltar, francosko maitre autel, ital. altare maggiore itd. S tem ni preudicirano važnosti stranskih altarjev, na katerih se vrši sv. daritev istotako, kakor na velikem.

Postavljen naj bo — posebno veliki altar — tako, da se more obhoditi, torej da je od stene 1,5—2 m oddaljen. To je važno že zato, ker lahko zrak kroži med steno in altarijem in se zabranjuje vlaga in razzeblina. Razen tega je treba pomisliti vnaprej, kako naj se altar zasnuje. V župnih cerkvah je veliki altar *redno* zvezan s tabernakelnom ako ni taka cerkev zaeno škofijska stolnica — a tabernakel zopet z ekspozitorijem. Odločiti se je spočetka, ali naj bo ekspozitorij dostopen izpred altaria na ta način, da se pristavijo stopnjice, ali po zidanih stopnjicah od zadaj. V poslednjem slučaju bi bilo eventuelno povečati prostor med steno in menzo nad 2 m širine. Vsekako pa je treba imeti pozornost na to, da ne nastane za altarijem smetišče in da se cerkovnik ne more izgovarjati, češ, da ni mogoče delati z metlo zaradi premajhnega prostora. Nadaljni razlog za dovoljno prostornost za

glavnim altarijem je ta, da ima pri darovanjih ljudstvo dovolj prostora za cirkulacijo.

Ker je *plošča (mensa)* s križem in stojiščem za svečnike glavna stvar pri altariju, ji je treba posvečati največjo pozornost. Narejena bodi — ako sredstva dopuščajo — iz dobrega, brezhibnega kamna v enem kosu; najbolje iz marmorja, kar se pač ne bo dalo vedno doseči. Bolje bi pa bilo, tukaj žrtvovati več, a štediti drugodi. Ako ni mogoče nabaviti enotne plošče niti iz kamna bolj podrejene vrednosti, naj se naredi iz treh kosov: iz srednjega dela, ki bodi *vsaj* tako velik, da stoji na njem kelih in leži ob njem hostija pri sv. maši; nikakor pa ne sme srednji del sestajati iz več delov. Čim večji je srednji del, tem boljše; vendar naj bi se gledalo na to, da ni krajši, kakor 65 cm, globok pa seveda toliko, kakor menza nepremakljivega altaria. Vzemimo za zgled konkreten slučaj. Altarna menza ima 2,25 m dolžine in 1,4 m globine; plošča je iz gmatnih razlogov — trodelna; srednji del tvori eno tretjino vse dolžine, torej 0,75 m. Seveda bi mogel biti tudi krajši za 25 do 30 cm ako bi bila nujna potreba. Ta srednji del se konsekriira.

Meril za altar cerkev ni določila in zato se tudi ne dajo avtoritativno predpisavati. Tu veljajo samo liturgični, praktični, estetski in umetniški razlogi. Vobče bomo smeli zahtevati na njihovi podlagi, da naj menza ne bodi krajša, kakor 1,80 m, a ne daljša, kakor 3 m. Širina bodi 0,60—0,70 m za kelih, hostijo in pateno, dalje za ciborij, kadar se konsekriirajo partikule in za srednjo kanonsko tablo; razen tega je treba še 0,70—0,80 m za tabernakel na sredi in za polico za svečnike na levi in desni ob njem. Tabernakel mora stati na konsekriirani menzi. Ako je nujno treba štediti z gradivom, je mogoče, da se potisne samo srednji del nekoliko bolj v širino, tako, da stoji zadnji del tabernakelna na tem pomolu. N. pr.:

Tako, kakor je označeno v skici pod II. se prihrani črtkani del, torej precej materiala in dela. — Ako je prostor v cerkvi zelo pičel, se morejo merila še nekoliko zmanjšati; dolžina k večjemu na

1889. — 5. *Münzenberger*, Zur Kenntnis u. Würdigung der mittelalterl. Altäre Deutschlands. Frankfurt a. M. 1890. — 6. *Beltrami*, L. Vecchi altari nel duomo di Milano. (V: Rassegna d'arte, II (1902.) str. 36 nsl. — 7. *Kühnlein*, M. Der Altar in seiner historischen und architektonischen Entwicklung. (V: Der Baumeister, II. 1904., str. 76—79, 89.) — 8. *Kleinschmidt*, B. Der mittelalterliche Tragaltar. (V: Zeitschrift für christl. Kunst, XVI. (1904.), 2 članka in XVII. (1905.) 6 člankov.) — 9. *Flis*, J. Umetnost v bogočastni službi. Ljubljana, 1908. (Previdno rabiti!) — 10. *Fossey*, L. L'autel liturgique. Rouen, 1910. — 11. *Sydow*, E. v. Die Entwicklung des figuralen Schmuckes der christlichen Altarantependia und Retabula bis zum 14. Jhdt. (V: Zur Kunstgeschichte des Auslandes, zvezek 97. Strassburg, 1912. — 12. *Hecht*, A. Moderne kirchl. Kunst in Oesterreich-Ungarn. Wien, 191. — 13. *Kuhn*, Die Kirche, ihr Bau, ihre Ausstattung. Einsiedeln, 1916. (Jako porabno).

1.70 m, širina do tabernakelna k večemu na 0.56 m; vsaj toliko bodi tudi za tabernakel vpostavljeno v načrt.

Debela mora biti menzina plošča vsaj 7 cm, ako je globlino za svetinje vdolbina v podstavku; ako je pa v plošči sami, tedaj je treba vsaj 10—12 cm debeline, pa tudi več sme biti. *Globlino* je kvadratna, vsaka stranica meri 15 cm; globlino je 7 cm. Pokrovnna ploščica more biti debela 3—3.5 cm; ako je menza debelejša, je tudi pokrovnna ploščica lahko močnejša. Na ploščici (*sigillum sepulcri*) se vdolbe majhen križec.

Gorenji robovi menze naj bodo precej posneti ali zaokroženi, to pa samo iz praktičnih razlogov, da se prehitro ne kršijo in da se prti ne trgajo.

Podstavek altaria more biti raznovrsten: 1) masivna prizma, kockasta ali podolgovata; 2) v obliki sarkofaga z usločenimi stranicami; 3) v obliki prosto stoječih podpor, kakor stebričev (*colonetta*) ali slopičev (*pilastro*); 4) dveh ali treh pokončno stoječih plošč (*lastra*): na obeh koncih in zadaj. Masivna prizma bodi sestavljena iz kamna, ako le mogoče iz pravilno rezanega. Kjer to ni moči, zadošča solidna kamnita opora, bodisi na sredi ali na obeh koncih v obliki stene; ako je na sredi, se more obdati na okoli, ako je na koncih, se more napolniti prostor med obema z opeko. Tudi stebriči in slopiči morejo biti iz kamna zidani ako je sila; estetsko je vsekako bolje, da so iz kamna sekani.

Ako je podstavek masiven, se more napraviti tudi v njem udolbina za svetinje (*sepulcrum*); to je mogoče na tri razne načine. 1. Na srednji strani podstavka, kakih 30 cm pod ploščo (*menzo*), približno 15 cm visoka, široka in globoka; plast, v kateri je udolbina napravljena, mora biti zidana iz kamna, kajti v opeko ali beton se grob ne sme narediti (S. r. c., avg. 30, 1901). — 2. Je mogoče narediti udolbino na zadnji strani podstavka; veličina bo ista, kakor v prvem primeru. Samo da je treba označiti v tem slučaju mesto grobka tudi na sprednji strani altaria, navadno z malo ploščico s križcem. — 3. Grobek se udolbe v gornjo plast podstavka. Svetinje so v tem slučaju najboljše za varovane, a pri posvečevanju bi to bilo manj ugodno, ker bi se morala menzalna plošča polagati med konsekracijo na podstavek. Dandanes je grobek pač navadno vdolben v menzalno ploščo.

Višina altaria od gornje stopnice do vrha menzine plošče je dokaj kočljiva stvar, ker je velikost duhovnikov zelo različna. Povprečno bo zahtevati 98—106 cm. Ako je za manjše gospode altarna miza previsoka, se odpomore v sili s tem, da se položi na gornjo stopnico primerno zvišan lesen pod, ako je za velike gospode prenizka, pa ni od pomoči; zato je priporočati srednja višina, torej 102 cm.

Podstavek naj stopi za prednji rob menze znatno nazaj, tako da moli plošča najmanj 12 cm, vendar pa ne nad 17 cm čez podstavek, zato da se ga duhovnik ne dotika s sprednjim delom čevlja.

Ves altar mora stati vsaj na eni stopnjici, t. j. zvišen na tlem. Veliki altar pa zahteva posebne pozornosti radi svojega gospodujočega položaja v

cerkvi; posebno v župnih, samostanskih, kolegialnih in škofijskih cerkvah zahtevajo ozirni na liturgične funkcije z asistenco vsaj 3 stopnjice nad tlem. Gorenja stopnjica bodi vsaj tako dolga, kakor je menza in dovolj široka; pri velikem altariu 130 do 140 cm, da se more izvajati poklekovanje decentno in da more asistenci klečati (n. pr. pri povzdigovanju) za celebrantom. Ostale stopnjice naj bodo zložne: od ene do druge v višino 15—16 cm, pa 30 do 34 cm široke.

Na menzi je najvažnejši del *tabernakel*, v prvi vrsti v župnih cerkvah, sveti šator, v katerem prebiva živi Kristus sam. To je danes pravilo, a ni bilo vedno tako.

O načinu, kako so spravljali sv. Rešnje Telo v prvih treh stoletjih, nekako do l. 320., nismo dovolj poučeni. Zdi se, da so imeli verniki sv. Evharistijo v svojih stanovanjih — ako pravilno sklepamo iz raznih mest v spisih krščanskih avtorjev (kakor n. pr. Tertulliana) in ako ti zaključki drže. Nedvomno je pa, da so imeli duhovniki sv. R. T. na svojih domovih, to pa v puščah (*pyxis*) iz lesa, kosti, slonovine ali kovine. Apostolske konstitucije omenjajo pač »pastoforije«; a v tej obliki spis ne sega preko začetka 5. stoletja nazaj. O sv. Baziliju Vel. († 379.) se poroča, da je dal narediti goloba iz čistega zlata in ga obesil nad altarijem. Dočim bil bila ta vest lahko resnična, četudi ne iz Bazilijeve dobe, so navedbe o papežu Inocencu I. († 402.) in Hilariju († 468.) nepristne. Na trdnih tleh smo pa z oporoko škofa Perpetua v Toursu (ok. 490.), ki omenja »peristerium«, t. j. posodo za evharističnega goloba; ta golob, ki se je hranil v tem omejenem peristeriju, je bil srebrn. Vobče bomo torej smeli smatrati, da je bila »peristera« in »turris eucharistica« (= pušča s koničnim pokrovom) v rabi koncem 5. stoletja. Te svete posode so hranili v posebnih udolbinah (*armaria*, *secretaria*), ki so bila pač zaprta, ali pa so obešali goloba (*peristera*) pod baldahinov strop nad altarijem. Iz tega smemo izvajati sklep, da so hranili od te dobe dalje sv. R. T. redno v cerkvi; vendar pa se je poleg tega obdržala stara navada, hraniti presv. Zakrament tudi v domu duhovnikovem.

Kajti še v 11. stoletju so dobivali novomašniki presv. Evharistijo za 40 dni seboj na dom: sicer so jo spravljali v cerkvi v piksidi, in to v peristeriju. Sinoda, zbrana v Rheimsu l. 867. zahteva, da naj se postavi posoda s presv. R. T. prosto na altar; pogostejše pa je visela izpod baldahinovega stropa nizdol in pozneje, ko so začeli opuščati baldahine in postavljati nastavke (*retabulum*), so jo postavljali tja, kjer je bil v to svrhu pritrjen poseben nosilec. V 12. stoletju zahteva Rupert iz Deutza († 1135) in v 13. stoletju tudi XII. ekumenski koncil v Lateranu (1215), da naj se hrani presv. R. T. v stenskih udolbinah, blizu altaria in pod trdnim zaporom (*armarium*, *armariolum*). Te udolbine so bile klice za poznejše »božje hišice« (*tabernaculum*, *turris*, it. *tabernacolo*, fr. *tabernacle*, angl. *sacrament house*, *gods-house*, *holy-roof*). Gotska doba je prevzela stensko udolbino in ji priteknila ob steni šiloloke člene kot nakit. Še pozneje — tudi še v gotski dobi — je stopila udolbina iz stene in

tvorila jedro »božje hišice«. Ta je nastopala sedaj v dveh oblikah: a) da je bila z ozadnjo stranjo zvezana s steno, ob kateri je bila zgrajena, ali b) da je stala popolnoma prosto. Po l. 1264. so se množile te božje hišice kot »loca conspicua« hitro, ker je bil praznik presv. R. T. splošno uveden in se je dvignilo češčenje tega svetotajstva. Sedaj je bil le še en korak do preselitve božje hišice na altar. To se je zgodilo proti koncu srednjega veka in tedaj se je ustaljala navada vedno bolj, da se je tabernakel vezal z altarjem.

O tem imamo pač papeške odredbe že iz prejšnjih dob, tako n. pr. Inocenca III. (1215.) in Honorija III. (1219.); a besedila niso za nas dovolj jasna, da bi mogli pravilno tolmačiti, za kakšne tabernakelne gre. Trierski koncil l. 1227. (Hartshelm, III. 527.) ima najbrže že tabernakel na altarju v mislih zahtevajoč, da naj se presv. Euharistija spravlja v taki shrambi, da se ne more zlahka odnesti (... in tali vase, quod cum Sacramento non valeat leviter asportari). Durandus († 1296.) pa omenja v svojem *Rationale divinum officiorum* (IV., cap. 1.) tabernakel kot mesto na ozadnji strani altarja, kjer se hrani posvečena hostija (... locus super posteriori parte altaris collocatus, in quo Christus, propitius nostra, id est hostia consecrata, servatur). Na podlagi tega pojasnila smemo torej domnevati, da so bili koncem 13. stoletja tabernakelni na altarjih navadni, četudi ne vseskozi uvedeni. S to navado prednjačijo južni kraji.

Renesansa je postavljane tabernakelna na altar zelo pospeševala, morebiti bolj iz umetniško-cstetskih kakor liturgičnih ozirav. Narbonska sinoda (1509.) določa, da bodi tabernakel postavljen sredi altarja. Vendar to ni postalo še splošno v rabi, niti po tridentinskem koncilu ne. Ako se ne oziramo na Milansko sinodo (1563.), imamo še več drugih, kakor v Briksnu (1605.), v Pragi (1609.) in Osnabrücku (1628.), kjer so razpravljali o vprašanju, kako se hrani presv. Euharistija; vse te sinode dajo na prosto voljo, da se hrani ali v tabernakelnu ali v božji hišici. Še Benedikt XIV. označuje shranjevanje posvečene hostije na altarju samo kot »veljavno navado« (vigens consuetudo). Za vso cerkev je postalo *obvezno* postavljane tabernakelna na altar šele z odlokom kongregacije obredov z 21. avg. 1863.; v tem odloku je s. r. c. tudi prepovedala hraniti presv. R. T. kje drugodi, kakor v tabernakelnu (... omnino prohibet illud (= ss. sacramentum) alio in loco servari, praeterquam in tabernaculo in medio altaris posito.) Tabernakel mora tedaj v samostanskih in župnih cerkvah — ako niso zaeno škofovske katedrale — dobiti svoje mesto sredi velikega altarja.

Gledé snovi ima naročnik precej prosto roko in voli lahko les, kamen in kovine. Gledé umetno proizvedenih snovi, kakor so n. pr. umetni les (bois durci), leseni stuk, terakotni les, ksilolit, umetni peščenec, cedrinov kamen, plovčev kamen, kajalit, kovinska lava, beton i. dr. ni še izrečena sodba kongr. obredov. Tudi te snovi imajo svoje prednosti in veliko odporno silo in bodo polagoma

prišle tudi v cerkvi v porabo, ako ne bo drugih pomislekov, kakor n. pr. pri umetnem lesu, za kateri se drobno zmleto smolnato žaganje (smreka, jelka) nameša z vodo in živalsko krvjo ter pri 50 do 60 odst. stopinjah posuši.

V pretežni večini slučajev bo prišel pač les v počev. A kateri? Sv. Karel Boromej priporoča *topolovino* in *vrbovino*, odsvetuje pa hrastovino in orhovino. Ta nasvet se opira na praktično preiskušnjo, da se imenovani vrsti lesa najmanj osušita (topol 4.5 odst., vrba 4.2 odst., dočim se opaža pri hrastu 5.42 odst. a pri orehu kar 8.1 odst. usušitve). Čim večja je usušitev, tem večje so izpremembe, ki jim je podvržen les; na suhem zraku se krči, na vlažnem se napenja, vije in trhni. Vendar imata topolovina in vrbovina malo odporne sile; temu se pa odpomore z modernimi pripomočki do gotove meje, kakor n. pr. s tem, da se les napoji s cinkovim kloridom (Burnetiziranje; stroški 16 do 30 lir za m²), ali z bakreno galico (Bourcheriziranje; stroški nekoliko večji kakor v prvem primeru), ali z živosrebrnim kloridom (Kyaniziranje; stroški 22—30 lir za m²); tudi z empireumatičnimi snovmi, kakor s katranovim oljem (Betheliziranje; stroški ok. 32 lir za m²) si je mogoče učvrstiti les. Pri poslednjem primeru bo neprijeten vonj pač zapreka. More se pa tudi les, na zraku (ne na solncu!) dobro presušiti, prepojit z zmesjo iz lanenga olja in terpentina, ali kuhanega lanenega pokosta in terpentina, ali z gorkim lanenim oljem: to se je obneslo prav dobro. Zoper gnilobo pomaga skrbna impregnacija s karbolineumom. — Kostanjevina (*Castanea vesca*) in jesenovina se ne dasta lahko prepojit in imata garancijo za trpežnost le od narave v sebi. Pogoji pa je, da se pred uporabo 1) dobro presuši na zraku in 2) da sta rasli na senčnih krajih. Kdaj je bilo drevo posekano, nima mnogo važnosti po novejših preiskavah.

Najzanesljivejše bo postopanje, ako se naredi tabernakel na dve plasti ali steni: zunanja iz impregniranega čvrstega lesa (nocchio del legno, excellent bois) od kostanja, jesena, hrasta itd., notranja iz topolovine ali vrbovine. Zunanja bodi močna, trdno spahnjena, s podstavkom organsko zvezana, da dobi tabernakel trdnost in nepremičnost. V novejši dobi priporočajo v varstvo presv. zakramenta in liturg. posod tudi tabernakelne z jeklenim oklopom, ki se med steni vstavi in se more pririditi tudi za stare tabernakelne. Zoper rjo se te plošče pocinjijo ali celo pozlaté. Načelno ni zoper to zavarovanje nikakega pomisleka; posebno pri novih tabernakelnih bi bili taki oklepi priporočati, ako jih je moč nabaviti z razpoložljivimi sredstvi. Vendar je pripomniti, da zmore to delo pač vsak *izvežbanejši ključavničar* in ni treba teh oklopov naročati ravno iz te ali druge tvornice, ki jih je ponudila. Sicer bo pa vestno in solidno izdelan lesen tabernakel svojemu smotru tudi tako ustrežal, kakor oklopni, posebno, ako je ključavnica dobra; kajti zločinski roki in po načrtu pripravljenemu hudodelstvu se umakne tudi oklopna plošča.

Ako je tabernakel iz kamna, naj se v notranjščini zapaži z lesom zato, da se odvrča vlaga, ki more

postati usodna za sv. hostijo. V tem slučaju je priporočati, da se pusti med kamnitno vnanjo in leseno notranjo steno mal presledek, torej značna plast. Ako napravi kamnosek ozir. umetnik, na prijemnih točkah v kamen majhne odprtine — eventualno v obliki ornameta, — bi bilo s tem omogočeno kroženje zraka med kamnom in lesom ter bi se ne bilo bati vlage. Izolirna plast iz pepela ali cirka bi ne bila tako dobra, a bolj nesnažna. To velja tudi o kovinastih tabernakelnih, ako so iz masivne kovine, ne na les montirane plošče. Poslednje vrste tabernakeln, s ploščami na les pritrjenimi, niso priporočati, ker se delo težko precizno izvrši in stanovitnost tekom let odneha vsled usušitve, vlage itd. Kakor pri kamnu bi bilo postopati tudi pri umetnih snoveh, ki sem jih navedel zgoraj.

Načelo pa bodi, da se izbere čim najboljše in dragocenejše snovi, ki jih zmorejo sredstva, v prvi vrsti kamen ali bron, za stan Gospodov: kjer ni sredstev, tam se bo ravnati po razmerah.

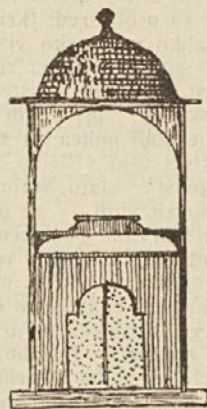
Vselej pa je treba polagati na ključavnico največjo pozornost. Vrata pri tabernakelnu naj bodo posebno močne in solidne, če mogoče ojačene z vloženo jekleno ploščo. Ako naj so vrata obložena na vnanji strani s kovinastimi ploščami, je priporočati emailirane bakrene plošče, če je toliko sredstev na razpolago. Zapahi naj bodo močni in je najboljše, da primejo na dve strani: na levi in desni, ako so vrata enodelna, a zgoraj in spodaj, ako so dvodelne (valvae). Isto pozornost je obratovati na tečaje, da imajo na vršičih globoko segajoče čepe in se vratica ne morejo z lahkoto sneti ali dvigniti iz tečajev. Navadnih tečajev (cardine, arpione, ganghers) se je ogibati, ako bi bili pritrjeni tako, da se vidijo na vnanji strani.

Notranjščina mora biti čisto, lepo in dragoceno opremljena. Najbolje je, ako se prevleče z belo svilo, ki je tudi lahko še vezena z zlatom in bliščicami; a kar se naredi, bodi *pristno in umetniško*; ako tega denarna sredstva ne dopuščajo, naj se notranje oprema omejuje na belo — a *pristno*, — ne umetno svilo (artisella), ki je narejena iz eksplozivnega bombaža (fulmicotone) ali celo iz stekla; poslednja se rada seka in potem razpada nevzdržno. Zelo dobro je, če se svila izolira od lesa z asbestovimi ploščami ali vsaj z dobro fino bombaževino ali klobučevino.

Tabernakel bodi nad menzo nekoliko pridvignjen in naj torej dobi podložek kakih 8 — 12 cm debel.

Za naše kraje bi bilo še omeniti *izpostavišče* ali *ekspozitorij*; kajti često izpostavljanje presv. R. T. zahteva stalen ekspozitorij ali »tron«, ki se zveže s tabernakelnom, kakor je zdaj navadno; da je streha tabernakelnova zaeno stojišče za ostenzorij, oz. ciborij, kjer se izpostavlja. Seve, da cerkev prepoveduje postavljati na tabernakelj karkoli si bodi; a tu imeti pomisleke zaradi ekspozitorija, bi bil skrupolozen doktrinarizem. Kajti 1) je v tem slučaju stalni ekspozitorij organsko zvezan s tabernakelnom in tvori del svete hišice; 2) ako se postavi ostenzorij s presv. R. T. v ekspozitorij, se to ne more smatrati za nepravilno, ker se vrhu taberna-

keln, recimo za eno nadstropje više, postavi prav tako Kristus sam, kakor se hrani v zaprtem tabernakelnu. Ako bi pa hoteli loviti pike, si eventualno pomagamo na ta način, da napravimo ekspozitorij nekoliko pridvignjen nad tabernakelnovo streho (kakor kaže sledeči naris).

Nad ekspozitorijem mora biti ciborium (kibórium, t. j. streha na 4 stebričih), ali pa vsaj polubaldahin. Prvi se da izvršiti v vsakem slogu, drugi (polubaldahin) pravilno le v baročnem. Dal bi se napraviti tudi ciborium za snemanje; a v naših krajih pač ne bo povoda za take rešitve tega problema.

Ekspozitorij naj ne sega previsoko; ako je stojišče ostenzorija 12—18 cm nad glavo duhovnika pri liturgiji, je dovolj. Vzemimo torej višičino menze 106 cm; tabernakelnov podložek na menzi 10 cm, tabernakel sam 65 cm, stojišče za ostenzorij 10 cm in streha nad njim do zvršetka 85 cm skupaj torej 2,76 m od zgornje stopnice do vrha ekspozitorija. Merila niso nikjer predpisana, so torej lahko skromnejša za male cerkve, a obilnejša za večje. Vendar v višini ne bo mogoče prav velika razlika, ker je nekam neprimerno, ako mora celebrant pri izpostavljanju presv. R. T. po primaknjenih stopnicah stopati višje, kakor je altarna menza.

Razen tabernakelnja je treba na altariju *križ*; ta bodi dovolj velik, da ga vidi ne le celebrant, ampak tudi ljudstvo. Tu je treba razločevati glavni altar in stranske altare. Na glavnem altariju je za križ, ki naj dominira in sega preko celebrantove glave, tabernakel zapreka. Od davna že so zato postavljali križ pod baldahin na ekspozitoriju, dasi je s. c. r. l. 1707. izrečno določila, da naj stoji križ na *altariju*. Vendar je pa pustil papež Klemen XII., da ostani tudi ta navada v veljavi (2. sept. 1741.). Samo to se zahteva, da ne stoji na korporalu, torej na mestu, kamor se postavlja presv. R. T.

Na stranskih altarijih pa naj stoji dovolj velik, najbolj kovinast križ, sredi altaria. Primerno je, da dobi poseben podložek in stoji višje kakor svečniki. Stojalo križa naj sega do vrha svečnikov, sv. razpelo, torej podobaj Križanega, pa nad nje in nad glavo celebranta, tako, da je vidijo tudi verniki. Podobe med svečniki (sohe in slike), ne sodijo na altar. Seveda se ravna snov, iz katere je narejen

križ, po sredstvih; ako ni mogoče nabaviti kovina-stega, zadošča istotako lesen, samo da je dostojen.

Ob križu imajo svoje mesto tudi **svečniki**: na glavnem altarju po šest, na stranskih vsaj po dva; seveda jih je tudi lahko po več, i na glavnem i na stranskih altarijih. Gledé meril ni sedaj nikakega predpisa, in morejo biti svečniki različne visokosti, vendar tako, da so proti sredi (križu) vedno večji, ali so pa tudi lahko vsi enako visoki (S. r. c. 21. jul. 1855.). Ako so pa svečniki različne visokosti — in to možnost je vedno vpoštevati — tedaj so njihove noge različne: pri višjih širše, pri nižjih ožje. Zato naj ne bodi polica za svečnike preozka in naj se projektira vsaj s širino 25 cm. Svečniki morejo biti **kovinasti**: zlato, srebro, bron, mesing, železo — kovano ali vlitó — ali pa **leseni**; v poslednjem slučaju barvani, pozlačeni ali posrebreni, samo črni ne, niti pri mrtvaških opravilih; taki se rabijo samo ob tumbah in parah, ne pa na altarijih.

To so najvažnejše zahteve v kolikor se tičejo altaria kot takega. Stranska stvar je — v liturgičnem smislu — **nastavek** (retabulum itd. sploh v višočino stremeča zgradba altarnega ozadja). Ta je bila v raznih dobah različna; to sem zgoraj nekoliko orisal. Za našo dobo je pa postala ta liturgično podrejena, a za **umetnostno** važna **stran** skrajša glavna zadeva. Prav v tem se je udeleževala umetnost v svojih izumitvah in se izživela v raznih kombinacijah. In umetnost naj ima važno vlogo pri bogoslužnih poslojih in liturgični opremitvi; reklo bi se, da zaostajamo za pagani v verstvenosti in kulturi, ako bi izključevali umetnost. Na drugi strani pa stoji dejstvo, da živimo v tako težavnih razmerah gospodarskega značaja da ne bomo mogli vselej dopuščati umetnosti tako neomejenih zahtev, kakor bi jih stavila v drugačnih odnošajih. Obremenjevali prizadeto ljudstvo čez mero, pač ne gre; to je stvar vesti in resnega preudarka in je skrbeti, da se ne bo moglo reči, da »kolne kmet molitve braviš«. Kjer so pa sredstva na razpolago, tam naj se pa umetnost podpira in razvija, tam naj se postavljajo kulturni spomeniki tudi v verskih stavbah in napravah.

V naših cerkvah bomo v večini slučajev izhajali s prosto stoječo menzo, na kateri stoji dostojen tabernakel — to mislim za priliko, ako je treba postaviti **sedaj** nov altar. Za altarno podobo, bodisi sliko soho, naj se izrabi stena ali natavek. Namesto da se postavi visoka baročna gradnja s stebri in ogredjem, bo zdoščal na steno pritrjeni okvir

iz kamna ali umetne mase (stucco lustro), v kateri se pripravnica in obesi slika, ali se priredi vdolbina, kamor se postavi soha. Altar ne izgubi na ta način nič od svoje pomembnosti, nasprotno: važnost altarne menze kot liturgičnega sredotočja se dvigne. Ako pa so na razpolago obilnejša sredstva, tedaj je pa prav, da dobi altar tudi umetniški pomen.

Ciborij ali baldahin se da izvršiti nad altarjem v vsakem slogu. Dragocenost snovi se bo ravnala po sredstvih. Ako se pa še postavlja ciborij, naj bo ta res ugleden in umetniško dovršen. Vsekako je priporočati stebre iz enega kamna (monolite), samo podložki (baze) in glave (kapiteli) naj bodo posebni deli in navadno tudi iz drugega kamna svetle barve. Za streho, ki navadno malo trpi, je uporabiti katerokoli lahko konstrukcijo, samo obodni deli naj bodo tako krepki, da dajo strehi statično sigurnost. Strop ciborija se more danes izvršiti ceno v lahki tehniki (Hennebique, Rabsitz), ki ima tudi prednost da ne izvaja tolikega pritiska na podlago, na kateri stoji.

Tudi altarni nastavki (retabel itd.) se morejo izvršiti v vsakem slogu. Tu se je pa treba posebno varovati, da ne postanejo slepe kopije brez duha in originalnosti. Nevarnost je precej velika, ker imamo iz poznejših dob, kakor za »preseljevanja narodov«, romanske in gotske, renesanske, baročne in eklektične dobe dovolj primerov ohranjenih, ki so upodobljeni po raznih vzorčnikih in se vidijo v dobrih, na papirju reproduciranih podobah dokaj primerno, a ko stoje v cerkvi, so izgubili ves romantični čar.

Najbolje je, da se dá delo umetniku, ki je prešljen spoštovanja svetih reči in ki sam veruje, da dela za dom božji ter v pobudo stotin in tisočin sedanjega in bodočih rodov. Umetnik brez verskega prepričanja ne bo nikdar mogel snovati prepričevalno i za drugo, zato, ker ne zajema iz globočin svoje duševne notranjosti svojih idej, ampak dela po suhoparnem kopitju megljenih teorij in pravil. Zato je treba vzgojati tudi umetnike, oz. jih je treba kontrolirati in s prijaznimi nasveti podpirati jih, da se dvignejo nad zemski prah, kadar oblikujejo za cerkev.

Zelo bi bilo priporočati, da se sestavi pri škof. ordinariatu umetniški svet, sestavljen iz duhovnikov in laikov, ki se pečajo tudi z umetnostjo, estetikó, tehniko itd. ki bi dobili načrte na vpogled in odobritev, predno se izvrše.

Vabilo.

Dne **15. oktobra t. l.** se vrši

letno sobranje

„Zbora svečenikov sv. Pavla“ s sledečim dnevnim redom:

1. Poročilo staroste. - 2. Poročilo tajnika. - 3. Poročilo blagajnika. - 4. Poročilo urednika.
5. Predlogi odbora. - 6. Volitev novega odbora. - 7. Slučajnosti.

Zborovanje se vrši ob 10. uri v dvorani velikega semenišča.

Odbor.

Iz Zbora.

Sempeterska zajednica 'S. J.

(Nadaljevanje.)

Sempeterska zajednica ni pozabila na bratovščino s R. T., ki naj bi se po sklepu Marijanskega kongresa v Logu ustanovila posebej za slovenski del naše nadškofije. (»Zbor« je pozneje sprejel zadevo v svoj roke, toda naletel je na nepremostljive ovire. — Začeti bo treba le z paramentnim društvom).

Neopaženo ni ostalo dejstvo, da je bilo ob Marijanskem kongresu v Logu veliko Marijinih družbenic nepokritih, kar ni naravnalo na Marijine družbe šempeterskega dekanata posebno dobrega utisa. — Disciplina je za vse obvezna. To je cerkev. zapoved.

Proslava prvih petkov se vrši z sv. mašo in pred izpostavljenim Najsvetejšim, če je le 30 ljudi v cerkvi. Izprožila se je misel, da bi se praznik S. J. proglasil za zapovedan praznik. — Da se zabrani verska in moralna dekadenca našega ljudstva, smatra zajednica kot najuspešnejše sredstvo misijone, ki naj se vrše v vsaki duhovniji, kjer je vzpostavljena cerkev. Sv. misijon mora biti dobro pripravljen zlasti z molitvijo. Misijoni so najostrejša orožja, ki sekajo najgloblje rane v kri in meso liberalizma in komunizma.

Taka in enaka predavanja so bila vsebina konferenc, katere so se gibale vedno v čisto cerkvenem okviru.

II. Prosveta.

Cilji naše izvencerkvene organizacije se morajo strniti v enoto z notranjo cerkveno organizacijo. Ta je mati, temelj, ona pa mladostna hčerka, ki se razvija v duhu dobre matere.

Kjer ni Marijine družbe, a se nahaja kat. izobraževalno društvo, naj se ohrani neokrnjeno, kjer ni mogoče vpeljati Marijine družbe, naj se ustanovi »Prosvetno društvo« ali vsaj kak dekliski odsek. »Naš čolnič« je glasilo katol. prosvetnega gibanja, na katerega naj bi bil po možnosti varočen vsak član. Društvo imej svoj praznik z sv. mašo, navorom in skupnim sv. obhajilom. Vera in prosveta stopata v življenju v tesnem objemu.

Najhujši nasprotnik katol. prosvetnemu gibanju je ples, zato velja temu v prvi vrsti napoved neizprosne boja. Sobr. Ciril Zamar nasvetuje sledeče orožje zoper ples: »Goriška straža« naj prinese v vsaki števil. vsaj par stavkov proti plesu. Pozovejo naj se tudi drugi slov. in hrv. listi na boj zoper plesno kugo. Obenem naj bi županstva skupno napravila potrebne korake pri oblastvih za omejitve plesov, ki gospodarsko in moralno nakopujejo občinam troške in sramoto. Na drugi strani pa naj duhovnik pospešuje posvetitev družin presv. S. J. ter neprestano opominja v cerkvi in spovednici: proč z plesom! Ne da se odveže, če je spovedanec pri vsakem plesu. (tudi v sosednih vaseh), cele noči, z poželjenjem in proti volji starišev.

K. T. D. se naprosi, da začne izdajati poljudne brošure, apologetične, verske in socialne vsebine, kjer naj se zavračajo zmote, ki so jih prinesli vojaki iz strelnih jarkov in iz Rusije. Naj se ne pre-

zrè satanski napadi »Dela, ki je prva in največja kuga med našim delavskim slojem.

Gledè Goriške Moh. družbe je zavzela Zajednica odločno stališče, da jo vsi brez izjeme najkrepkejšo podpremo, ker je ona edina pravna naslednica bivše Mohorjeve družbe kot bratovščina z vsemi privilegiji.

Ker bi mi trajno ne mogli vzdržati sami nabožnega lista, ki bi bil vsestransko dober zaradi pomikanja sotrudnikov, dasi bi bila ta naša srčna želja, se oklenemo »Bogoljuba«, o katerem bi želeli več modernizacije v slogu in obliki.

»Zbornik« naj bi postal ogledalo našega dela, trpljenja in veselja. To bi moral biti prvi zgodovinski vir iz katerega naj bi črpali poznejši rodovi podatke o vseh panogah našega sedanjega življenja. Zato bi bilo želeli, da bi »Zbornik« redno izhajal, da bi ga dopisniki podpirali vsestransko, da bi iz njega odsevali vsi naši vzori in boji. Zlasti naj bi prinašal podatke duhovščine itd. »Zbornik« naj bi prinašal to, česar ne dobimo drugod. To je naše praktično glasiló. Da bi bil »Zbornik« to, kar pričakujemo od njega, naj bi se ustanovili razni odseki kot pravni, šolski, socialni, versko-apologetični itd., ki bi zbrali gradivo in zalagali »Zbornik«.

Na pobudo šempeterske zajednice se je sestavil »konsorcij« za izdajanje skladb Vinka Vodopivca. (Obveščam sobrate konsortiste, da je Vinko vse pripravil za izdajo prvega zvezka. Po sodbi strokovnjakov bodo to »pravi biseri, ki bodo služili Bogu v čast in v slavo Vinkovo.)

III. Socialno:

Ponovno se je Zajednica bavila s vprašanjem povzdige vikarijatov in kuracij v samostojne župnije. Predlog se je sporočil »Zboru svečnikov sv. Pavla ki naj zagovarja to željo na pristojnem mestu. (»Zbor« je to tudi napravil, toda uspehov ni še videti.)

O oskrbovanju cerkvenega in prebendarnega premoženja poroča sobr. Primožič. Najemnina zemljišč naj se po možnosti plačuje v naravi in sicer od njiv 35—40 odst. od travnikov 50 odst. in isto pri vinogradih. (Glej Folium 1919. str. 40.)

Razpravljalo se je tudi o vinskem davku in drugih bremenih, ki tlačijo duhovnikova ramena. (Potem »Zbora« se je vložila prošnja za odpis vinskega davka, ki pa je bila odbita. Ista usoda je zadela prošnjo gledè odpis dohodninskega davka (richezza mobile). Zavrnjena je bila z dne 20. 7. 1925. števil. 12387).

Nekatera županstva hočejo uesti spremembo duhovnikov bira v denar. Zajednica zavzame odločno stališče. Sobr. A. Čargo svetuje, naj bi se bira razdelila po pridobitnih davkih in napravila nevarilna pogodba, da se zamudniki iztirjajo sodnim potom. Obenem naj se naprosi Ordinarijat, da v vsakem slučaju odkloni nameravano spremembo. Vlogo na Ordinarijat napiše sobr. Čargo.

Tudi starostnemu zavarovanju je posvetila Zajednica svojo pažnjo ter poslala tozadevni predlog »Zboru«. (Slednji je že v več sejah obravnaval ta predmet, toda do končno veljavnega rezultata ni še prišlo.)

Na zadnji (30.) socialni konferenci je poročal sobr. Švara o živi potrebi kršč. social. organizacije delavstva z ozirom na dušno pastirstvo. Tozadevne resolucije so bile poslane »Vrhovnemu svetu«, da jih prouči in izvede.

Povdarjalo se je še posebno naloge in važnosti duhovnika kot kulturnega in socialnega delavca. Vsak je dolžan dati svoje zmožnosti Bogu in narodu.

IV. Razno:

Zajednica se je bavila z upeljavo civilne poroke, o listinah za civilne in župne urade ter o taksah, ki pritičejo duhovniku. V pogovor so prišle tudi matrice, ples na patrocinih, spori med občno in cerkvijo glede pokopališč itd.; na vsaki konferenci je bila stalna točka: pregled važnejših dogodkov.

Nov delovni način, ki ga je zamislil sobr. Godnič, smo uvedli v l. 1925. Snov konferenc naj bi bila zaokrožena celota, ki govori v prvi vrsti le o glavnem predmetu. Tudi duhovni nagovor naj bi iz verskega stališča vpeljal konferenco v glavni predmet. Imamo: Marijansko konferenco, konferenco S. J. socialno, pravno in upravno, leposlovno in umetniško itd. Ta način konferenc nudi referentom dovolj časa in prilike, da se poglobljeno v stvarino ter izčrpno in temeljito proučijo snov in jo kot zrelo podajo konferenci.

Vsak član Zajednice je obvezan, da ima vsaj en referat na leto. Predavatelj in snov predavanj se določi za celo leto naprej.

Prehitri razvoj razmer je zahteval, da je tudi naša Zajednica plavalna v tekočih vodah.

Po nenadomestljivem odhodu naših oo. kapucinov se je Zajednica obrnila na Grad do čč. gg. misijonarjev za zajedniškega spiritala, kar je velečast. predstojništvo rade volje sprejelo ter poverilo težko nalogo mehkuju g. Zdrovliču za l. 1924, in v letu 1925. pa misijonarju g. Klančniku. Zajednica je bila v spiritalnem oziru vedno dobro preskrbljena.

Po dveletni bogati setvi pod predsedništvom sobr. Godniča, se je poverilo predsedstvo Zajednice sobr. A. Čargu, ki je z svojo znano bistroumnostjo vodil Zajednico v l. 1924., na kar smo zopet izvolili v znak zaupanja sobr. Godniča za predsednika ter mu poverili krmilo naše Zajednice. Za zapisnikarja si je izbral sobr. Švara, ker ni hotel nihče sprejeti te službe. Naše konference so bile vedno skoraj polnoštevno obiskane, a imeli smo tudi dokaj gostov.

* * *

Pogoste konference so neobhodno potrebne, da si izmenjamo misli in vsvarimo načrt skupnega delovanja. Razmere nas silijo k temu. Če hočemo biti kos vsaj delnim težavam, je potreben prijateljski sestanek, ki oživi človeka, da se vrže s podvojeno silo v vrtinec življenja.

Poživimo konference, to je klic, ki ga sliši iz najboljših duhovniških krogov starosta »Zbora«. Zato, bratje, na delo in veselo svidenje na konferencah!

Fr. Švara, tč. zapisnikar.

Duhovne vaje za duhovnike v samostanu v Trnovem pri Bistrici.

Od 30. avgusta t. l. do 3. septembra t. l. so bile v trnovskem samostanu že drugič po vojni duhovne vaje za duhovnike v slovenskem jeziku. Z navdušenjem pozdravljamo to važno dejstvo, da se vrše duhovne vaje za slovanske duhovnike v tem samostanu v slovenskem jeziku. Pred vojno smo zvečine imeli duhovne vaje v nemškem jeziku. Pisatelj teh vrstic je pogosto mislil, ali res ni slovenskih duhovnikov, ki bi slovenskim duhovnikom v njihovem jeziku govorili in jih v materinščini vneli za veliko dušnopastirsko delo. Kakih 15 let že slovenski jezuitje nudijo slovenskim duhovnikom duhovne vaje v slovenskem jeziku.

V samostanu je lepa, snažna kapelica. Duhovniki imajo krasen velik vrt, kjer se ob prostih urah lahko sprehajajo. Trnove leži ob železnici in križišču cest ter je prometno kraj. Samostan dobi tudi električno razsvetljavo. Izvzeti ne smemo postrebe točne, sočne, okusne. Zato mi slovenski duhovniki želimo vsaka tri leta duhovne vaje v trnovskem samostanu. Na svidenje čez 3 leta!

Petindvajsetletnica trnovskega g. dekana dr. J. M. Kržišnika.

Dne 8. septembra t. l. je obhajal g. dekan svojo 25-letnico prihoda v Trnovo. Mnogo duhovščine je prišlo k tej slovesnosti. 25 let je že lepa doba — doba trpljenja, preganjanja, truda in dela na vseh poljih: dušnopastirskem, političnem, gospodarskem, socialnem in karitativnem.

Nevenljivih zaslug si je pridobil odločni, delavni, demokratični g. dekan ne le v domači župniji, temveč tudi v sosednjih župnijah od Jelšan, Hrušice do Postojne in Vrem. »koro ob vsakem misijonu pomaga spovedovati in skoro vsako leto gre v mnogo župnij, da spoveduje za velikonoč in tudi ob drugih pobožnostih.

Mnogo se trudi g. dekan v šolah. Se li čudiš, dragi sobrat, g. dekanu, ko 27 ur tedensko poučuje že 25 let?

Poleg šole vodi deklško Marijino Družbo in 3 red. župnija Trnovo šteje do 8000 duš, torej to ni malenkost. Delo na tako ogromni župniji ni majhno in lahko. Skrb dan za dnem, od leta do leta! Mi želimo, da g. dekan še mnogo let zmaguje v svoji službi ter mu kličemo: Še veliko let Vam daj, o Bog v Trnovem »živeti«!

I. D.

Listnica. Gospod S. Jop v Trstu. Na Vaše anonimno pismo pod šifro »Mladi teolog« Vam sporočamo, da na Primorskem ni teologa, ki bi pisal tako slabo jugoslovansko, s kakršno ste nam Vi postregli. Glede vsebine pa tole: Rimska dogodbica spada med lepe pravljice. P. ni bil nikdar član stranke, ampak navaden uslužbenec neke naše ustanove, ki smo mu pokazali vrata, ko se je principm izneveril. Da bi mi v listu žigosali zasebne razmere istrske osebe, tega nam ne dopuščajo niti dostojnost. Proti tistim listom smo nastopili, ker so zabranili antikrščanske teze. Glede »Istre« pa je teško debatirati z Vami, ki imate le ljudskošolsko izobrazbo. Ako morete, ogledite si kak hrvaški prevod katoliške moralke, kaj uči gledé na umore.

Res Histrienses.

Istra je žalibog dežela, kjer so se delali že v preteklosti vsi mogoči poskusi, da se ljudstvo poliberali. Pravijo, da je isterska inteligenca v Jugoslaviji najzagrizenejša, da celo drugim preseda.

Po vojni se to nadaljuje. V najnovejšemu času se pa dela na to, da se ljudstvo zavede v razkolništvo. To seveda ne bo šlo tako gladko. Povdarjamo pa, da držijo liberalni krogi to za najbolj važno narodno delo.

Po sklepu pogodbe v Rappalu med Italijo in SHS so započele svobodomiselnih stranke takoj namigovati, da bo treba posvetiti pravoslavju več pozornosti.

Povod in pobudo k temu je dal neki člen v rapalski pogodbi, ki pravi, da je v Italiji pravoslavna cerkev *avtonomna* glede jezika, obreda, uprave imetja itd. Na katoliške Hrvate in Slovence so seveda popolnoma pozabili, dočim so pripadnikom pravoslavne cerkve, kakih 300 po številu, ki so se leta 1657. priselili iz Crnice v Črnigori v Peroj blizu Pule, pravno zagotovili obstanek, kar jim seveda ne zavidamo. Ti so nam vedno še bližji nego oni liberalni katoliki, ki so vero sploh vrgli v ropotarnico.

Kakor rečeno, je dobil liberalni program točko: *pravoslavje*.

Praktično se je to izvajalo privatno v družinskih zabavah s takomenovano »krstno slavo«, kakor je navada pri Srbih. Na Voloskem in v Opatiji se je posebno to vdomačilo. Tednik »Istarska Rijeka« s priložo »Mladi Istran« to naravnost podpira »Edinost« pa lovi ribe le v motni vodi, kakor po navadi.

Letos je pa to po znanemu govoru St. Radića, da se je treba odreči Rimu t. i. Vatikanu, stopilo v ospredje.

Pridobili so zato najprej štiri može v Brgudcu, župnija Lanišče v Čičariji. Ti so morali biti prve »pecore matte«.

Prestopili so v razkolno cerkev v Peroju dne 28. junija t. l.

Za kuma je bil neki Mate Požar iz Gračišča. Trije kumi iz Gračišča in iz Zminja pa niso prišli, zato so morali ostali prositi Perojce, da jim kumujejo.

Zakulisni režiserji za pravoslavje: Dr. Stanger, bivši poslanec, V. E. Car, poprej učitelj, sedaj le pisatelj, neki Ivan Stari v Trstu, M. Požar in dr. so s tem činom krinko dvignili in se pokazali javnosti. Svojega prestopa v razkolništvo še niso nikjer objavili kar seveda ni značajno. Pošiljati druge v ogenj, sam pa se skrivati v zaledju, je delo strahopetca.

Da se proslavi prestop omenjene četvorice, je bil sklican za 2. avgusta shod na vrh Učke, ki je najvišja gora v Istri. Prišla je liberalna gospoda iz Pule, Pazina, Buzeta in Trsta. Zbrali so tudi dijake širom Istre in prišlo je menda nekaj kmetov iz Čičarije in Liburnije. Krona shoda so bili »novokrščenih« štirje pravoslavni moške iz Brgudca.

Glavno besedo je imel Dr. Stanger, ki je pozival prisotne, da naj po celi Istri delajo za pravoslavje, ker da so bili stari Istrani pravoslavni. To pa ne odgovarja resnici. Dr. Stanger malo pozna zgodovino Istre. V južnem delu dežele so bile posamezne naselbine razkolnikov. Od teh se je vzdržal le Peroj. Drugače je bila cela Istra vedno katoliška. Najboljše sprčišče to »Glagolica«, ki se je v Istri najdalje vzdržala.

Nadalje je trdil dr. Stanger, da se bo Istra na ta način rešila latinizma, italijanskih duhovnikov in da se bo končno narodno zavedla.

Ker v Lanišću, kamor spada Brgudec, ni latinizma in italijanskega duhovnika tudi ne, je k prestopu v razkol naganjalo vse kaj drugega nego narodnost ali versko prepričanje.

Ta nova čreda istrskih razkolnikov bi bila, moralno, rala 29. junija t. l. nastopiti v sv. Petru v Šumi, kjer je bil sejem, z agitacijo za pravoslavje. Tej nalogi pa ni dorasla. Držala se je rajše v krčmi ob rujnem vinu. Štab z dr. Stangerjem pa ni imel poguma priti semkaj.

Na ugovor nekega razsodnega moža iz Tinjana, da niso prav naredili, je odgovoril Josko (poprej Stanko) Brajković: »Kaj hočete mi smio ubogi, koštalno nas ni nič. Dnevniče imamo plačane — in pri nas je vse komunistično-zadružno.«

Kaj bo znanprej? Pri prvem poskusu najbrž ne bo ostalo, ker se za denar vedno dobijo ljudje, ki prodajo poštenje, narodnost in vero. Agitacija je pa med meščanskim ljudstvom, kolikor se še zaveda hrvatske narodnosti, dokaj razširjena.

Govori se tudi, da je nekaj istrskih družin, ki so se preselile v Jugoslavijo, prestopilo v pravoslavje. Te bodo gotovo naredile, kar bo mogoče, da vplivajo na svoje ljudi v stari domovini. Od Čičarije same se pa tudi pripoveduje, da je pripravljenih za razkol približno sto ljudi.

Razmere so v Istri res take, da v marsičemu pospešujejo to pogubno delovanje, katero bo hrvatski narod še poprej vničil.

Po vojni so ljudje sploh, posebno pa moški, zapali v verski indiferentizem, če ne še hušje.

Hrvatske in slovenske duhovnike lahko seštejemo na prste rok. Mnogo je župnikov, kjer verniki nimajo pridige in se mladina ne poučuje v krščanskemu nauku. Saj se je škof dr. Fogar na kanonični vizitaciji spomladi sam prepričal, da se v dekannatu Kršan v vseh šolah — razen v Lupoglavi — poučuje veronauk, kjer se sploh to godi, v italijanskemu jeziku, dasi je ljudstvo povsod hrvatsko, če izvzamemo tu in tam par družin.

Zelo gre pa na roko razkolu ekskluzivistično stališče italijanske duhovščine, ki je uvedla v mnogih župnijah tudi za Hrvate pridige in veronauk v italijanskemu jeziku.

Tako se prakticira n. pr. v Puli, Poreču, Višnjani, Kašteliru, Vižinadi, Motvunu, Oprtlju in drugod.

To so župnije kjer so mesta z župnijsko cerkvijo italijanska, okolica je pa hrvatska. Res je, da ljudje v vsakdanjem občevanju znajo nekaj italijanski. Da bi pa mogli razumeti pravilno italijanske pridige in veronauk, to je izključeno. In zato na stotine in stotine otrok nima krščanskega nauka ne v šoli ne v cerkvi, na tisoče vernikov ne more poslušati pridige in ne sprejema zakramentov.

Ko so imeli to poletje evharistični kongres v Poreču, so vabili na to pobožnost tudi hrvatski narod iz okolice. Da bi pa bili poskrbeli vsaj za eno hrvatsko pridigo, ki jo narod potrebuje, kakor riba vode, tega se ni nihče domislil. In bili so tam duhovniki, ki bi bili radi narodu vstregli.

Če pojde tako naprej, bo vedno slabši. Starejši imajo še nekaj pouka iz preteklih časov; mladina pa, ki sedaj raste, bo vzgojena moderno pagansko. Da so take razmere v prilogi agitaciji za razkol, je očitno. Videant viri Siona!

Družba sv. Mohora za Istro ima važno nalogo skrbeti za izdajanje knjig versko poučne vsebine. Zato je pa od liberalcev tako obsovana.

